

DATUM
2020-05-26
ERT DATUM
2020-02-04

DIARIENR
2020/37-4
ER BETECKNING
Ku2019/02112/KL

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Statskontorets sammanfattade synpunkter

Statskontoret tillstyrker förslaget att i den nya arkivlagen slå fast att de arkivbildande myndigheterna ska upprätta planer för sina överlämnanden av arkiv till den statliga arkivmyndigheten. Vi delar överlag bilden av att den nuvarande ordningen för överlämnanden av arkiv har flera briser. Utredningen föreslår flera sätt att göra hela processen mer effektiv, men dessa förslag förutsätter att myndigheternas arbete med att planera för överlämnanden i samråd med Riksarkivet fungerar väl.

Statskontoret tillstyrker förslaget att alla Riksarkivets avgifter ska motsvara full kostnadstäckning. Det gör vi förutsatt att överlämnandena fortsatt ska finansieras med avgifter. Men vi framhåller samtidigt att det inte är helt klart att avgifter är det bästa sättet att finansiera de här tjänsterna mellan statliga myndigheter.

Statskontoret tillstyrker vidare de förslag som förtydligar Riksarkivets roll. Det handlar bland annat om förslaget som rör Riksarkivets ansvar för förvaltningsgemensamma specifikationer. Vi anser vidare att de förslag som syftar till att stärka Riksarkivets stödjande och rådgivande arbete är berättigade. Statskontoret tillstyrker att Riksarkivet bör få ökad befogenhet att bestämma var verksamheten ska ligga.

Överlämnandeplaner kan vara ett effektivt instrument

Statskontoret *tillstyrker* förslaget att statliga myndigheter ska planera för överlämnanden av arkiv genom att ta fram överlämnandeplaner i samråd med den statliga arkivmyndigheten. Statskontoret identifierade flera av de problemen som förslaget om överlämnandeplaner är tänkt att komma till rätta med när vi gjorde vår

myndighetsanalys av Riksarkivet.¹ Det är bra att utredningen föreslår åtgärder mot brister i hela förloppet, från det att handlingar upprättas till att bevara dem på lång sikt. Statskontoret håller med om att det i dag saknas ett instrument som gör de arkivbildande myndigheterna uppmärksamma på vikten av att planera de mer långsiktiga arkivfrågorna i tidiga skeden. När vi analyserade Riksarkivet såg vi att det är utmanande för myndigheten att inte kunna förutse när andra myndigheter kommer att överlämna sina arkiv. Vi såg också att det är utmanande för myndigheten att inte kunna förutse vad arkiven faktiskt innehåller. Det här är sådant som kan åtgärdas om de arkivbildande myndigheterna blir tydligare med när de har för avsikt att lämna över sina arkiv till Riksarkivet och vad arkiven faktiskt innehåller.

Men Statskontoret bedömer samtidigt att utredningen saknar närmare analyser av vad regleringen kommer att innebära för de myndigheterna som lämnar över sina arkiv till Riksarkivet. Sådana analyser kan bidra till att göra överlämnandeplanerna till väl avvägda instrument för ändamålet. Statskontoret anser att det är viktigt att belysa hur arbetet med instrumenten bör utformas för att de ska bli verkningfulla. Men det är också viktigt att belysa hur instrumenten bör utformas för att inte bli en administrativ börda för myndigheterna. Utredningen resonerar visserligen om vissa principer som ska präglade arbetet. Till exempel ska det vara lätt att göra rätt. Men det är inte helt tydligt vad detta egentligen innebär. Statskontoret anser att mer utförliga analyser av hur överlämnandeplaner kan bli ett effektivt styrmedel kan underlätta för arbetet med att upprätta sådana planer. Om bestämmelsen om överlämnandeplaner införs bör den också efter en tid följas upp på något sätt. Dessa uppföljningar kommer att kunna synliggöra hur de inblandade aktörernas arbete med att planera för överlämnanden kan effektiviseras.

Om överlämnandena ska finansieras med avgifter är det bra om avgifterna motsvarar full kostnadstäckning

Statskontoret *tillstyrker* att Riksarkivet ska få ta ut avgifter som motsvarar full kostnadstäckning för att ta emot, bevara, vårda och tillhandahålla arkiv. Vi tillstyrker detta förutsatt att överlämnandena av arkiv även framöver ska finansieras genom att Riksarkivet tar ut avgifter. Riksarkivet kan genom att ta ut avgifter som täcker kostnaderna redovisa sina kostnader på ett tydligare sätt. Förslaget kan alltså möjliggöra en bättre bild av Riksarkivets ekonomi. Tydligare ekonomiska underlag bör vidare kunna leda till att Riksarkivet kan effektivisera verksamheten.

Men vi vill samtidigt betona att förslaget kan leda till att avgifterna som myndigheter behöver betala till Riksarkivet blir högre. Det är viktigt att regeringen är medveten om detta ifall den går vidare med förslaget. Det är viktigt att känna till eftersom högre avgifter kan ge konsekvenser som går emot regeringens intentioner

¹ Statskontoret. (2017:4). *Myndighetsanalys av Riksarkivet*.

med arkivpolitiken. Myndigheterna kan bli mindre benägna att lämna över sina arkiv till Riksarkivet, vilket kan påverka möjligheterna att bevara arkiven för framtiden. Samtidigt bör ett effektivt arbete med överlämnandeplaner kunna göra det möjligt att hålla kostnaderna nere. Detta belyser ytterligare vikten av att arbetet med överlämnandeplanerna fungerar väl.

Inte klart att avgifter är den lämpligaste finansieringsformen

Statskontoret anser att motiven till att överlämnandena också i framtiden ska finansieras med avgifter är något otydliga. Utredningen pekar på att bärande antaganden bakom införandet av avgifter för överlämnanden var felaktiga. Enligt utredningen har modellen exempelvis inte gjort att de arkivbildande myndigheterna har blivit mer kostnadsmedvetna i arbetet med sina arkiv. Modellen har heller inte haft de förmodade effekterna på myndigheternas arbete med gallring av material. Statskontoret anser därför att utredningen hade kunnat gå längre med att ompröva modellen med att Riksarkivet tar ut avgifter från andra statliga myndigheter.

Bra med förslag som gör det möjligt för Riksarkivet att arbeta mer rådgivande och med att ge stöd

Statskontoret ser positivt på flera av de förslagen som handlar om att förtydliga Riksarkivets roll. Vi har tidigare pekat på vikten av att Riksarkivet arbetar mer med stöd och rådgivning. Myndighetens intressenter efterfrågar en statlig arkivmyndighet som är mer stödande.² Några av de övriga förslagen i betänkandet kräver också att Riksarkivet lägger mer kraft på sitt stöd och sin rådgivning till andra myndigheter. Bland annat ska myndigheten ge andra myndigheter stöd när de planerar vad de ska lämna över till Riksarkivet och när överlämnandena ska ske. För att de förslagen ska fungera så bra som möjligt är det viktigt att Riksarkivet i övrigt har en välfungerande verksamhet.

Riksarkivet bör få bestämma mer över var verksamheten ska bedrivas

Statskontoret *tillstyrker* förslaget att Riksarkivet ska få ett större inflytande över var myndighetens verksamhet ska ligga. Vi har tidigare sett att regeringens detaljerade styrning av var myndigheten ska ligga är ett hinder för myndigheten att arbeta effektivt.³ Om Riksarkivet får bedriva verksamhet på de orter som verksamheten kräver så kan det frigöra resurser till angelägna delar av verksamheten, som till exempel stöd och rådgivning. Statskontoret menar att Riksarkivet kan effektivisera verksamheten om myndigheten fick bestämma mer över var den ska bedriva verksamheten. Statskontoret anser därför att det är rimligt att regeringen kräver att

² Ibid., s. 86–87.

³ Ibid., s. 57, 88–91.

myndigheten visar hur verksamheten går att effektivisera ifall regeringen väljer att lätta på styrningen av var myndigheten ska ligga.

Bra med förtydligande av hur ansvar är fördelat mellan Riksarkivet och Myndigheten för digital förvaltning

Statskontoret *tillstyrker* förslaget som tydliggör ansvaret för standarder och specifikationer på informationsområdet. Det är rimligt att Riksarkivet arbetar vidare med förvaltningsgemensamma specifikationer. Riksarkivet har byggt upp kompetens på området, bland annat till följd av uppdrag i regleringsbrevet. Statskontoret vet att det ofta tar tid att komma igång med uppgifter när de förs över från en myndighet till en annan. Vi har sett flera sådana tendenser genom åren, inte minst när det gäller digitalisering.⁴ Myndigheten för digital förvaltning har därtill en relativt nystartad verksamhet och det skulle förmodligen dröja innan myndigheten skulle vara redo att göra det som Riksarkivet redan gör.

Se över om nya uppgifter till Riksarkivet är väl motiverade

Statskontoret noterar att det i betänkandet finns åtskilliga förslag om uppgifter till Riksarkivet. Vi vill betona vikten av att regeringens styrning av Riksarkivet är strategisk och samlad, bland annat med hänsyn till myndighetens i övrigt ansträngda situation. Statskontoret kan exempelvis inte se att det är helt motiverat att i dagsläget beräkna de sammanlagda kostnaderna för massdigitalisering av arkivmaterial. Det verkar inte heller vara klart om sådana beräkningar går att göra på ett trovärdigt sätt. Vi bedömer därför att det inte är lönt att prioritera uppdraget att inventera statliga myndigheters arkiv, åtminstone inte i dagsläget. Riksarkivet föreslås vidare också ordna med fortbildningar för arkivarier. Detta är förmodligen en uppgift som bättre kan omhändertas av aktörer som redan anordnar utbildningar.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Gabriel Brandström och utredare Anton Biström, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Anton Biström

⁴ Se till exempel: Statskontoret. (2020:10). *Myndighetsanalys av Riksantikvarieämbetet*, s. 87–90, 107.